

PAPER DETAILS

TITLE: ÜRETİM İŞLETMELERİNDE KURUMSAL YÖNETİM VE KÂRLİLİĞİN MUHAFAZAKÂR
MUHASEBE UYGULAMALARINA ETKİSİ

AUTHORS: Burak KAYIHAN,Caner AKBABA

PAGES: 179-202

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2006198>

ÜRETİM İŞLETMELERİNDE KURUMSAL YÖNETİM VE KÂRLILIĞIN MUHAFAZAKÂR MUHASEBE UYGULAMALARINA ETKİSİ

Arş. Gör. Dr. Burak KAYIHAN*

Arş. Gör. Dr. Caner AKBABA**

Makale Gönderim Tarihi : 02.10.2021 / Kabul Tarihi : 10.11.2021

Makale Türü: Araştırma

ÖZ

Muhafazakâr muhasebe kavramı yakın zamanda muhasebe literatüründe sıklıkla incelenen bir konu olmuştur. Şirketlerin muhafazakâr muhasebeyi uygulamalarını ne ölçüde yaptıklarının belirlenmesinin yanı sıra bu uygulamaları etkileyen çeşitli değişkenlerin incelenmesi de önemli bir çalışma alanı olarak görülmektedir. Çalışmada kurumsal yönetim ve kârlılıkla ilgili değişkenlerin muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisini saptamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda BİST 100 endeksinde yer alan üretim işletmelerinin 2010-2018 yılları arasındaki verileri kullanılarak kurumsal yönetim ve kârlılığa ilişkin değişkenlerin muhafazakâr muhasebeye etkisi oluşturulan modeller üzerinden panel veri yöntemi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamaları açısından kurumsal yönetimin ve kârlılığın etkisinin daha çok olduğu ve koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamaları çerçevesinde kârlılığın etkisinin kurumsal yönetime göre biraz daha ön planda olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakâr Muhasebe, Kurumsal Yönetim, Kârlılık

JEL Sınıflandırılması: M40, M14, G30.

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, burakkayihan@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4188-3295>

** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, canerakbaba@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8849-1622>

THE IMPACT OF CORPORATE GOVERNANCE AND PROFITABILITY ON CONSERVATIVE ACCOUNTING PRACTICES IN MANUFACTURING COMPANIES**ABSTRACT**

The concept of conservative accounting has recently been a frequently examined topic in the accounting literature. In addition to determining the extent to which companies perform conservative accounting practices, examining various factors that affect these practices is also seen as an important field of study. In this study, it is intended to determine the impact of corporate governance and profitability-related variables on conservative accounting practices. For this purpose, the impacts of the variables related to corporate governance and profitability on conservative accounting have been analyzed with the panel data method through the models generated by using the data of the manufacturing companies listed in the BIST100 index between the years 2010-2018. As a result, it has been determined that the impact of corporate governance and profitability is more in terms of unconditional conservative accounting practices, and the impact of profitability in the framework of unconditional conservative accounting practices is found a slightly more prominent than corporate governance.

Keywords: Conservative Accounting, Corporate Governance, Profitability

JEL Classification: M40, M14, G30.

1. GİRİŞ

Muhafazakâr kelimesi günlük hayatın pek çok alanında çeşitli anlamlarda kullanılsa da genel olarak mevcut durumu korumak tanımı yapılabilir. Muhasebe açısından ise muhafazakârlık, muhasebenin temel ilkelerinden ihtiyatlılık ilkesiyle birlikte ele alınmasıyla muhafazakâr muhasebe kavramı ortaya çıkmıştır. İhtiyatlılık ilkesi, 1992’de yayınlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği’nde (MSUGT) belirsizliğin göz önünde tutulması, işletmelerin gelecekte karşılaşabilmesi muhtemel olumsuz olayların etkilerinin dikkate alınmasını veya muhasebe olaylarında temkinli davranılması gereği olarak tanımlanmıştır. İhtiyatlılığın bilinen en eski tanımı “kâr etmeyi beklemeyin, ancak tüm kayıpları tahmin edin” şeklindedir (Bliss, 1924, s. 110). Bu noktadan hareketle zarar etmemek için uğraş vermek ya da az da olsa kâr etmek şeklinde tanımlanan (Wolk vd., 2013) muhafazakâr muhasebe kavramı literatürdeki yerini almıştır. Ayrıca ihtiyatlı davranmak da muhasebede muhafazakârlık olarak adlandırılmaktadır (Basu, 2005, s. 315). Böylece ihtiyatlılık ile muhafazakâr muhasebe birbirleri yerine de kullanılan kavramlardır denilebilir. Muhafazakâr muhasebe çeşitli açılardan değişik şekillerde tanımlanabilir. Yatırımcılar açısından dünya çapındaki piyasalarda yatırımcıların yürüttüğü risksiz politikalar olarak tanımlanmaktadır (Feltham ve Olson, 1995, s. 690). Finansal tablolar açısından muhafazakâr muhasebe, finansal raporlamanın en önemli özelliklerinden biridir (Sterling, 1970). Maliyet açısından ise düşük maliyet ve düşük fiyat olarak tanımlanmaktadır (Wang vd., 2009, s. 11). Kazanç açısından

muhasabe muhafazakarlığı, kazançların kayıplardan fazla olması (Lara vd., 2016, s. 222) ve kazanç yönetiminin ölçümünde kullanılan bir ölçü olarak ele alınmaktadır (Ball ve Shivakumar, 2005, s. 85).

İşletmelerin faydalı finansal bilgi sunma araçlarından biri olan muhafazakâr muhasabe politikaları üzerinde kurumsal yönetim uygulamalarının etkisi olabilmektedir. Kurumsal yönetim, temel olarak işletme sahipleri ile yöneticileri arasındaki ilişkinin organizasyonu olarak tanımlanabilir. Bu organizasyonun oluşturmada küresel bazda yaşanan gelişmeler, yerel gelenekler gibi birçok faktör rol oynamaktadır. Küreselleşme kavramı ile birlikte artan bilgi ve fon akışı ile başta düzenleyici otoriteler olmak üzere dünya çapında faaliyet gösteren büyük ölçekli işletmeler kurumsal yönetim uygulamalarına önem vermeye başlamışlardır. Özellikle uluslararası anlamda yönetim eksikliğinden kaynaklı işletme temerrütleri ve finansal skandallar bu eğilimi etkileyen faktörlerin başında gelmektedir (Gülhan ve Karaarslan, 2020, s. 94).

Bu çalışmada BİST 100 endeksindeki üretim işletmelerinin 2010-2018 yılları arası verilerinden yararlanılarak muhafazakâr muhasabe, kurumsal yönetim ve kârlılıkla ilgili olan değişkenler panel veri analizi yöntemi ile analize tabi tutulmuştur. Yapılan analizlerde muhafazakâr muhasabe uygulamalarını etkileyen kurumsal yönetim ve kârlılık değişkenleri saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın giriş bölümünden sonra ikinci bölümünde muhafazakâr muhasabe ile kurumsal yönetim kavramlarına ve ilişkisine değinilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmaya yön veren literatür taramasına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde çalışmada kullanılan veriler, sınırlılıklar, araştırmanın yöntemi ve bulgulara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise analiz sonuçlarıyla ilgili genel değerlendirme yapılmıştır.

2. MUHAFAZAKÂR MUHASEBE, KURUMSAL YÖNETİM, KÂRLILIK KAVRAMLARI VE İLİŞKİSİ

Muhafazakâr muhasabenin literatürde genellikle koşullu ihtiyatlılık (kazanç ihtiyatlılığı) ve koşulsuz ihtiyatlılık (bilanço ihtiyatlılığı) olarak ifade edilen ikili ayırıma tabi tutulduğu görülmektedir. Koşullu ihtiyatlılığın kaynağı piyasa verileri iken, koşulsuz ihtiyatlılığın kaynağı piyasa verilerinden bağımsız olan muhasabe uygulamalarıdır. (Çopur Vardar, 2018, s. 151). Koşullu ihtiyatlılık, piyasa verilerine bağlı olarak, kötü haber karşısında varlıkların değerini düşürmek fakat iyi haber karşısında varlıkların değerini arttırmamak olarak açıklanmaktadır. Koşulsuz ihtiyatlılık ise, piyasa verilerine bağlı olmaksızın, varlıkların net değerinin beklenen piyasa değerinden az olmasını sağlayan muhasabe uygulamalarını kapsamaktadır (Beaver ve Ryan, 2005, s. 269). Koşulsuz muhafazakâr muhasabe uygulamaları Beaver ve Ryan (2005)'ın Feltham ve Ohlson (1995) çalışmasından hareketle oluşturduğu Piyasa Değeri /Deft-er Değeri (PD/DD) ile ölçülmektedir. Buna göre yüksek PD/DD oranı işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasabe uygulamalarına daha fazla yöneldiklerinin bir göstergesidir. Koşullu muhafazakâr muhasabe uygulamaları ise daha çok 2 yöntemle ölçülmektedir. Bunlardan ilki Basu (1997) tarafından geliştirilen işletmelerin kârlılık düzeyi ile hisse senedi piyasa değeri arasındaki ilişkiyi temel alan modeldir. İkincisi ise Ball ve Shivakumar (2005)'ın Basu (1997) modelinin eksikliklerinden yola çıkarak geliştirdikleri Tahakkuklar/Nakit Akışları modelidir. Modelde Basu (1997) modelinden farklı olarak muhafazakâr muhasabe uygulamalarının saptanmasında nakit akışları ve tahakkuklar kullanılmıştır. Finans teorisine göre işletmelerin temel amacı hissedarların servet maksimizasyonunu sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda hissedarlar ve işletme yöneticileri arasında söz konusu servet maksimizasyonu için sözleşmeye dayalı

bir tür bağıllık bulunmaktadır. Ancak sözleşmeye dayalı bu bağıllık çoğu zaman hissedarların servet maksimizasyonunu doğrulayacak bilgileri sağlayamamaktadır (Cullinan vd., 2012, s. 3). Yöneticiler ve hissedarlar arasındaki doğrulanamayan bilgiler nedeniyle ortaya çıkan bilgi asimetrisinin en önemli sonucu muhafazakâr muhasebe uygulamalarıdır (Lafond ve Watts, 2008). Çünkü muhafazakâr muhasebe uygulamaları yöneticilere yatırım kararlarıyla ilgili sınırlamalar getirerek kararları kendi çıkarları uğruna kullanmalarını engellemekte bu yolla vekâlet maliyetinin ve taraflar arasındaki bilgi asimetrisinin azalmasına yardımcı olmaktadır (Watts, 2003; Ball ve Shivakumar, 2005).

Kurumsallaşma ile birlikte ortaya çıkan kurumsal yönetim, işletmelerin şeffaf davranarak doğru bilgi vermesini amaçlamaktadır (Koçel, 2003, s. 469). Bu durum işletmelere küresel rekabette varlıklarını devam ettirmelerine yardımcı olmaktadır (Bekçi ve Gör, 2016, s. 3). Kurumsal yönetimin etkin bir şekilde işleyebilmesi için; uluslararası standartlara uyulması ve yönetim kurulunun bağımsızlığının sağlanması gerekmektedir (Lazereva vd., 2007, s. 2). Diğer yandan kurumsal yönetim tüm paydaşların beklentilerini yasalar çerçevesinde karşılamak zorundadır (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu., 2005, s. 102). Mülkiyet yoğunluğunun oldukça fazla olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kurumsal yönetimin uygulanması üstesinden gelinmesi gereken bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Mülkiyetin tek bir hissedarın elinde bulunduğu durumlarda yöneticilerin kontrol gücüne sahip hissedarın çıkarlarını daha öne koyması kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır (Cullinan vd., 2012, s. 5). Büyük hissedarın elindeki kontrol gücü küçük yatırımcıları zayıflatarak özellikle bilgi asimetrisi nedeniyle kayıplar yaşamalarına neden olmaktadır (LaPorta vd., 1998). Vekalet teorisine göre bu durumda küçük yatırımcıların çıkarlarının korunması ve kurumsal yönetimin uygulanabilmesi bağımsız yönetim kurulu üyeleri ile sağlanabilmektedir. Bunda bağımsız yönetim kurulu üyelerinin hâkim hissedarlarla iş birliği yapmak yerine izleme görevlerini yerine getirmeye motive olmaları ve böylelikle etkin bir iç kontrol sistemi için çaba göstermeleri etkili olmaktadır (Fama, 1980; Fama ve Jensen, 1983).

Güvenilir muhasebe sistemlerinin kurulması ve buna bağlı olarak kullanıcıların ihtiyacına uygun, doğru ve tarafsız finansal bilgilerin sağlanması işletme yönetimlerinin sorumluluğunda bulunmaktadır. Bu nedenle muhasebede muhafazakarlığın uygulanmasında kurumsal yönetim önemli bir rol oynamaktadır (Lara vd., 2009a, s. 162) ve kurumsal yönetim ile muhafazakâr muhasebe arasında sağlam bir bağ bulunmaktadır (Ahmed ve Duellman, 2007). Muhafazakâr muhasebe de işletmelerdeki kurumsallaşma ile ilgili önemli bir kavram olmanın yanı sıra sosyal sorumluluğu temel alan yönetim anlayışının da bir parçasıdır. Yöneticilerin işletmelerinin finansal durumunu olduğundan daha iyi gösterme çabası finansal tablo kullanıcılarının yanılmasına neden olabilmektedir. Bu muhafazakârlık anlayışı ile ters bir durumdur. Muhafazakârlığın, yönetimin gücünün bir göstergesi ve yönetim tarzlarının izlenmesi için talep ettikleri güçlü bir unsur olduğu belirtilmektedir (Caskey ve Laux, 2017). Bu doğrultuda işletmelerin hem risklere karşı ihtiyatlı hareket ederek varlıklarını devam ettirmeleri hem de kurumsal yönetim ilkelelerinden sapma göstermeyecek bir politika izlemeleri önem arz etmektedir. Finans dünyasında yaşanan Enron, Worldcom ve benzeri skandallarla birlikte kurumsal yönetim uygulamalarını arttırmaya yönelik düzenlemeler geliştirilmiştir. Bu gelişmeler içerisinde yönetim kurulunun bağımsızlığını arttıran uygulamalar muhasebede muhafazakârlığı azaltırken; şeffaflığı ve hesap verilebilirliği arttıran uygulamalar muhafazakârlık kavramını güçlendirmektedir (Gör ve Tekin, 2018, s. 15). Muhafazakâr muhasebe uygulamalarının şirket ortakları ve yöneticileri arasındaki fikir ayrılıkları olarak tanımlanan vekalet çatışması ve dolayısıyla vekalet maliyeti üzerinde de etkisi bulunmaktadır (Ahmed vd., 2002; Ahmed ve Du-

ellman, 2007). Özellikle şirket mülkiyetinin az sayıda ortak üzerinde yoğunlaştığı (ownership concentration) diğer bir ifadeyle mülkiyet yoğunluğunun fazla olduğu işletmelerde muhafazakâr muhasebe uygulamalarında azalma olduğu görülmektedir (Bushman vd., 2004; LaFond, 2005; Cullinan vd., 2012).

Muhafazakâr muhasebenin kârlılıkla ilişkisi açısından ise muhafazakâr muhasebe uygulamalarının gelecekteki muhtemel zararları şimdiden öngörerek muhasebeleştirmeyi gerektirmesi net gelirin ve net varlığın daha az tutarda raporlanmasına neden olmaktadır. Böylelikle yüksek kârlı işletmelerin muhafazakâr muhasebe uygulamalarına daha elverişli olduğu ve kârlılık göstergelerinin yüksek olmasının muhafazakâr muhasebe üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu görülmektedir (Ahmed vd., 2002).

3. LİTERATÜR TARAMASI

Muhafazakâr muhasebe uygulamalarının ve bu uygulamalar ile ilgili politikaların belirlenmesi konusunda işletmelerin kurumsal yönetim düzenleri, sermaye yapısı ve kârlılık göstergeleri gibi karakteristiklerin oynadığı rolün tespit edilmesi önemlidir. Bu bağlamda işletmelerin muhafazakâr muhasebe politikalarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.

Kurumsal yönetimin ölçütlerinden biri olan yönetim kurulu yapısı ve büyüklüğünün muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisine ilişkin olarak Beekes vd. (2004), Basu (1997) modelini kullanarak 1993-1995 yılları arasında halka açık 508 Birleşik Krallık firması üzerinde bir çalışma gerçekleştirmişler ve bağımsız yönetim kurulu üyelerinin varlığının muhasebede muhafazakârlığı ve buna bağlı olarak raporlama kalitesini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Ahmed ve Duellman (2007)'ın ABD'deki 306 halka açık firmanın 1999-2001 finansal verileri üzerinden üç farklı muhafazakâr muhasebe ölçütünü kullanarak yaptıkları çalışmada bağımsız yönetim kurulu üyelerinin muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olumlu etki ettiğini buna karşın firma içinden yönetim kurulu üyelerinin olumsuz yönde etki ettiğini belirlemişlerdir. Lara vd. (2007) koşullu muhafazakârlık ile yönetim kurulu özellikleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla Basu (1997) ile Ball ve Shivakumar (2005) tarafından geliştirilen modelleri kullandıkları çalışmalarında CEO'nun yönetim kurulunun işleyişi üzerinde düşük bir etkiye sahip olduğu firmaların muhafazakâr muhasebe uygulamalarına daha fazla yöneldiklerini tespit etmişlerdir. Lara vd. (2009a) ABD firmaları üzerinde kurumsal yönetim ve koşullu muhafazakâr muhasebe arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada güçlü kurumsal yönetime sahip firmaların, zayıf firmalara göre muhafazakâr muhasebeyi daha yüksek derecede uyguladıklarını belirlemişlerdir. Ahmed ve Henry (2012) muhasebede muhafazakârlığı ölçmek için dört farklı ölçütü kullandıkları çalışmada Avustralya firmaları için hem koşullu hem de koşulsuz muhafazakâr uygulamalarına etki eden kurumsal yönetim faktörlerine ilişkin kanıtlar elde etmişlerdir. Buna göre gönüllü denetim komitesinin varlığı, yönetim kurulu bağımsızlığının artması ve yönetim kurulu üye sayısındaki azalmanın koşulsuz muhafazakâr muhasebe ile pozitif, koşullu muhafazakâr muhasebe ile negatif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Mohammed vd. (2017)'nın Malezya'daki halka açık firmalarda muhafazakâr muhasebe ile kurumsal yönetim ve siyasi bağlantı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada kurumsal yönetimin temel göstergelerinden biri olan yönetim kurulu bağımsızlığının muhafazakâr muhasebe ile pozitif, yönetici ortakların varlığı ile negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca politik etkinin muhafazakâr muhasebe ile yönetim kurulu bağımsızlığı arasındaki pozitif ilişki üzerinde olumsuz bir düzenleyici etkisi olduğuna dair kanıtlar da elde etmişlerdir.

Kurumsal yönetimin muhafazakâr muhasebe uygulamalarına ne ölçüde etki ettiğine dair Türkiye’de de halka açık işletmeler üzerinde yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Gör ve Tekin (2018)’in BIST 100 endeksinde işlem gören finans dışı 74 şirketin 2009-2015 yılları arasındaki verileri üzerinden yaptıkları çalışmada koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamaları ile tepe yönetici ikilemi ve yönetim kurulu kadını üye sayısı gibi kurumsal yönetim ölçütleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı ve kadın üye sayısı gibi yönetim kurulu bağımsızlığı ile ilgili faktörlerdeki artışın muhasebede muhafazakârlığı azalttığını tespit etmişlerdir. Temiz vd. (2019) BIST İmalat endeksinde işlem gören halka açık firmaların 2012-2016 dönemindeki verilerini kullanarak muhasebede muhafazakârlık ve kurumsal yönetim arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Muhasebede muhafazakârlığın koşullu ve koşulsuz olarak iki ayrı ölçütte ele alındığı çalışmada, yönetim kurulu yapıları ile koşulsuz muhafazakârlık arasında bir ilişki olmadığını buna karşın yönetim kurulu büyüklüğündeki artışın koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarını azalttığını ortaya koymuşlardır. Gülhan ve Karaarslan (2020) kurumsal yönetim derecesi ile muhafazakâr muhasebe uygulamaları arasındaki ilişki için Borsa İstanbul’da işlem gören 64 firmayı incelemişler ve kurumsal yönetim uyum derecesi için hizmet alan firmaların kurumsal yönetim derecelerinin arttığını ve bu durumun muhafazakâr muhasebe uygulamalarını azalttığını belirlemişlerdir. Özcan (2021) 2013-2018 yılları arasında Borsa İstanbul’da işlem gören finans dışı 85 firmanın verilerini kullanarak kurumsal yönetim uygulamalarının muhafazakâr muhasebe üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuç olarak, yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu bağımsızlığı, kurumsal ortaklık ve firma büyüklüğü gibi faktörlerin muhasebede muhafazakârlığı arttırdığını; bununla birlikte, finansal kaldıraç ile muhafazakâr muhasebenin negatif ilişkili olduğunu belirlemiştir.

İşletmelerin muhafazakâr muhasebe uygulamalarını etkileyen diğer bir önemli faktörün de işletme kârlılığı olduğu belirtilmektedir. Koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarının varlıkları azaltıcı etkisi, kârlılığının en yaygın göstergesi olan aktif kârlılığının (return-on-assets, ROA) artmasına neden olmaktadır (Lara vd., 2009b, s. 344). Diğer taraftan, kârlılığı az olan firmalar için, muhafazakâr muhasebe uygulamaları sonucu kârlarda meydana gelen azalma daha fazla olacağından kârlılığı yüksek firmaların muhafazakâr muhasebe uygulamalarına daha fazla yönelmesi beklenmektedir (Ahmed vd., 2002, s. 876). Bu beklenti üzerine Ahmed vd. (2002) kârlılık ile piyasa temelli koşullu muhafazakâr muhasebe arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu buna karşın tahakkuk temelli muhafazakâr muhasebenin kârlılıktan negatif yönde etkilendiğini belirlemişlerdir. Benzer şekilde, Sun ve Liu (2011) de yaptıkları çalışmada kârlılığın koşullu muhafazakâr muhasebeyi olumsuz etkilediğini ancak tahakkuk temelli muhafazakâr muhasebe uygulamaları ile olumlu yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Borsa İstanbul’da işlem gören firmalar üzerinde yapılan çalışmalarda ise Tekin ve Gör (2018) 2009-2016 döneminde BIST 100 Endeksinde yer alan 74 şirketin verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada kârlılığın muhafazakâr muhasebe üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını belirlemişlerdir. Diğer taraftan, Bilici (2019)’nin Borsa İstanbul’da işlem gören banka ve finans kuruluşları üzerinde yaptığı çalışmada muhafazakâr muhasebe uygulamalarının, aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkisi olduğu belirlenmiştir. Azarifar ve Ayanoğlu (2020) çalışmalarında panel veri analizi yöntemini kullanarak koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisini Basu Modeli üzerinden ölçmüşlerdir. Yapılan analizler sonucunda koşullu ve koşulsuz muhafazakârlık ile kazanç kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki saptanmıştır.

4. UYGULAMA

Uygulama bölümünde çalışmada kullanılan veri seti, yöntem ve modeller ile tespit edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Çalışmanın Veri Seti

Çalışmamızda; kurumsal yönetim ve kârlılığın muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisi üretim işletmelerinde incelenmiştir. Bu doğrultuda BİST100’de yer alan üretim işletmeleri oluşturulan modellerde kullanılmak üzere seçilmiştir. BİST 100 içerisinde 37 adet üretim işletmesi yer almasına rağmen çalışma kapsamına 2010-2018 yılları arasında finansal tablolarını düzenli olarak açıklayan 35 üretim işletmesi alınmıştır. Böylelikle çalışmanın yapıldığı ilgili dönemde faaliyetlerini ara vermeden sürdüren işletmeleri inceleme olanağı sağlanmıştır. Çalışmada kullanılan veriler, işletmelerin resmi sitelerinde yayınlanan faaliyet raporları aracılığıyla elde edilmiştir.

4.2. Çalışmanın Analiz Yöntemi

Çalışmada kullanılan yöntem panel veri regresyon analizi yöntemidir. Bu yöntem, hem birden fazla birimin (çalışmada kapsamına alınan işletmelerin) hem de zaman boyutunun (çalışma kapsamına alınan dönemin) bir arada yer alması nedeniyle avantajlara sahiptir (Gujarati, 2009). Yöntemde güvenilir sonuçların tespit edilebilmesi için yapılması gereken çeşitli testler vardır.

Çalışma kapsamında kullanılan modellerin klasik mi yoksa tesadüfi etkiler modellerinden hangisinin olduğu Breusch Pagan LM Testi ile sabit etkiler veya tesadüfi etkiler modellerinden hangisiyle tahmin edileceği Hausman Testi kullanılarak belirlenmiştir. Breusch Pagan LM testi sonuçlarına göre klasik modelin uygun olmadığı kararı verilmiştir. Hausman testi sonucunda da sabit etkiler tahmincisinin geçerli olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca modellerde otokorelasyon sorunu olup olmadığını test etmek için Durbin Watson ve Baltagi-Wu testleri yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre otokorelasyon sorunu olduğu gözlemlenen modellerde bu sorunu düzelten Period SUR (Panel Corrected Standart Errors, PCSE) yöntemi kullanılarak tahminler yapılmıştır.

4.3. Çalışmanın Değişkenleri, Tanımlayıcı İstatistikler ve Korelasyon Analizi

Çalışmamızda modellerde yer alan değişkenlerin açıklamaları ve tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1’de verilmiştir. Çalışmamızdaki değişkenler, Temiz vd. (2019)’nin Türkiye ölçeğinde kurduğu modellerde yer alan değişkenlerden yararlanılarak geliştirilmiştir. Kurumsal yönetim ve kârlılık değişkenlerine ilaveten denetim faaliyetlerinin etkisinin de ortaya koyulması önemlidir; çünkü muhafazakâr muhasebe uygulamaları hiç şüphesiz kaliteli denetim faaliyetleri ile iç içedir. Küresel anlamda rekabet gücünü arttırmak ve avantaj sağlamak isteyen firmaların, kurumsal yönetim faaliyetlerini ve muhafazakâr muhasebe uygulamalarını kaliteli denetim ile desteklemesi gerekmektedir (Bilici, 2019, s. 2).

Tablo 1. Değişken Açıklamaları ve Tanımlayıcı İstatistikler

	Açıklama	Ortalama	Minimum	Maksimum	Standart Sapma
ROA	Aktif Kârlılığı	0,078660662	-0,132571854	0,406007141	0,068808277
ROE	Özkaynak Kârlılığı	0,199340636	-3,587219344	2,051194219	0,351976917
MTB	Piyasa Değeri /Defter Değeri	2,24161513	-39,24881987	20,03998236	3,670985761
FK	Faaliyet Karı /Toplam Varlıklar	0,102675491	-0,086831971	0,389267527	0,067695553
Tahakkuk	Net kârdan nakit akışlarının çıkarılmasıyla bulunan tutarın toplam varlıklara bölünmesiyle hesaplanmıştır. Bu hesaplama t dönemi için; t döneminin merkezde olduğu 3 yıllık bir süre için yapılır (t-1,t,t+1)	-0,02641476	-0,474738919	1,014548889	0,162322287
Getiri	t-1 dönemi sonundan 3 ay sonrası ve t dönemi sonundan 3 ay sonrasını içeren dönem için hesaplanmış yıllık getiri.	0,178712437	-0,668953884	2,985121252	0,502760918
D1	Hesaplanan getirilerin negatif olduğu dönemlerde 1, diğer dönemlerde 0 olan kukla değişken	0,419	0	1	0,4942
NA	İşletmelerin faaliyetten sağlanan nakit akış tutarlarının ortalama toplam varlıklara bölünmesi ile hesaplanmıştır	0,084200941	-0,341409692	0,475820026	0,093780668
DNA	İşletmenin faaliyetten sağlanan nakit akış tutarının negatif olduğu dönemde 1, diğer dönemlerde 0 olan kukla değişken	0,142857143	0	1	0,350483872
YönKadın	Yönetim Kurulundaki Kadın Üye Oranı	0,104651757	0	0,5	0,101935611
YönBüy	Yönetim kurulu toplam üye sayısının doğal logaritması	0,92662056	0,602059991	1,176091259	0,111474961
YönBağ	Yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısının toplam yönetim kurulu üye sayısına oranı	0,2832749	0,1	0,429	0,063404417
DışOrt	Yönetim kurulunda olmayan gerçek kişilerin toplam sermaye içindeki payı	0,348396508	0,089	0,9302	0,151859353
KurOrt	Kurumsal yatırımcıların toplam sermaye içindeki payı	0,608017778	0	0,911	0,212443273

YönOrt	Yönetim kurulu üyelerinin toplam sermaye içindeki payı	0,042746032	0	0,661	0,132697291
DenKal	Denetim Kalitesi (4 büyükler tarafından denetlenen 1, denetlenmeyen 0)	0,825396825	0	1	0,380231347
YabSer	Yabancı Ortak Olup Olmaması (Varsa 1, Yoksa 0)	0,419047619	0	1	0,494188244
Büyüklik	İşletme toplam varlıklarının doğal logaritması	9,250861757	7,932898901	10,62099037	0,61660919
Büyüme	İşletme satış tutarlarında meydana gelen yıllık yüzdesel değişim	0,18519136	-2,157382085	4,240875533	0,352105726
Kaldıraç	Toplam Borç/Toplam Varlıklar	0,253240373	0	0,926843857	0,167855034

Tablodaki değişkenler, çalışmadaki çeşitli modellerde kullanılan değişkenlerin hepsidir. 2010-2018 dönemi için koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarının göstergelerinden olan MTB değerinin ortalaması 2,24 seviyesinde, koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarının göstergelerinden olan FK değerinin ortalaması 0,10 düzeyinde olduğu saptanmıştır. Hem koşullu hem de koşulsuz modellerde kullanılan tahakkuk değişkeni ise ilgili dönemde -0,02 ortalama değere sahiptir. Bu veri, çalışma kapsamına alınan dönemde genel olarak işletmelerin negatif tahakkuklara sahip olduklarını göstermekte ve bu kapsamda muhasebe uygulamalarında ihtiyatlı davrandıklarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. (Temiz vd., 2019, s. 360). Piyasa Değeri/Defter Değeri oranından saptanan MTB değişkeninin ortalamasının yüksek olması da araştırmada incelenen dönem aralığında işletmelerin genel olarak muhafazakâr muhasebe uygulamalarına başvurduğunu göstermektedir. Çünkü yüksek bir PD/DD oranı daha yüksek bir muhafazakâr muhasebe uygulamalarını göstermekteyken söz konusu durumun tam tersi de daha düşük bir seviyede muhafazakâr muhasebe uygulamaları yapıldığını belirtmektedir. Buna göre muhafazakâr muhasebe uygulamaları işletmelerin defter değerini azaltmaktadır. Eğer bir işletmenin PD/DD oranı 1’den ne kadar büyükse o işletmenin muhafazakar muhasebe uygulamaları o kadar fazladır yorumu yapılabilir (Özkan vd., 2013).

Çalışmada kârlılığın muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisini tespit edebilmek için modellerde ROA ve ROE değişkenleri kullanılmıştır. ROA değişkeninin ortalaması 0,078; ROE değişkeninin ortalaması 0,199’dur.

İşletmelerin modellere eklenen diğer değişkenleri incelenecek olursa getiri değişkeninin ortalamasının 0,178 olduğu ve ilgili verilerin yüzde 41’inin negatif olduğu saptanmıştır. Nakit akışlarının ise 0,08 ortalama sahip olduğu ve toplam gözlem sayısı içerisinde nakit akış oranının yüzde 14’ünün negatif olduğu tespit edilmiştir. İşletmelerin yönetim kurulu üyeleriyle ilgili modellere koyulan değişkenlerden bahsedilecek olursa yönetim kurulundaki bağımsız üye oranını gösteren YönBağ değişkeninin 0,28 ortalama, işletme yönetim kurulu büyüklüğünü ifade eden YönBüy değişkeninin doğal logaritma ortalamasının 0,92 ve yönetim kurulundaki kadın üye sayısı oranını gösteren YönKadın değişkeninin ortalamasının 0,10 olduğu saptanmıştır.

Çalışma kapsamına alınan işletmelerin denetim kalitesi değişkenine göre işletmelerin çoğu Deloitte, Price, KPMG ve Ernst Young denetim firmalarının oluşturduğu “Dört Büyükler” tarafından denetlenmektedir. Çünkü ilgili verinin yüzde 82,5’i denetim faaliyetlerinin söz konusu denetim firmaları tarafından yapıldığını göstermektedir. Çalışma kapsamındaki modellerde yönetsel ve finansal kontrol değişkenleri de mevcuttur. Yönetsel kontrol değişkenlerinden yönetici ortaklığı oranını gösteren YönOrt değişkeninin ortalaması 0,04; dış ortaklık oranını gösteren DışOrt değişkeninin ortalaması 0,348; kurumsal ortak oranını gösteren KurOrt değişkeninin ortalaması 0,608’dir. Çalışma kapsamındaki işletmelerde yabancı ortak olup olmadığını gösteren YabSer değişkenine göre ise verilerin yüzde 41,9 unda yabancı ortaklığın olduğu saptanmıştır. Finansal kontrol değişkenlerinden ise işletmelerin toplam varlıklarının doğal logaritması alınarak bulunan Büyüklük değişkeninin ortalaması 9,25’tir. İşletmelerin yıllık satış tutarlarındaki yüzdesel değişimle belirlenen Büyüme değişkeni 0,185 ortalaya sahiptir. Çalışmada yer alan işletmelerin 2010-2018 dönemi için ortalama kaldıraç oranı ise 0,253’tür. Değişkenler arasındaki ilişkiye bakmak amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçları Tablo 2 ve Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 2. Korelasyon Sonuçları 1/2

	ROA	ROE	MTB	FK	Tahakkuk	Getiri	D1	NA	DNA	YönKadın
ROA	1									
ROE	0,270**	1								
MTB	0,148**	0,184**	1							
FK	0,732**	0,301**	0,143*	1						
Tahakkuk	0,330**	0,111*	0,032	0,186**	1					
Getiri	0,270**	0,018	0,050	0,205**	0,144*	1				
D1	-0,179**	-0,025	0,116*	-0,176**	-0,138*	0,166*	1			
NA	0,413**	0,101	0,101	0,335**	-0,300**	0,256**	-0,045	1		
DNA	-0,139*	-0,019	-0,035	0,075	0,291**	-0,038	-0,022	-0,659**	1	
Yönkadın	0,104	-0,002	-0,082	0,070	0,090	-0,045	-0,006	0,018	-0,052	1
YönBüy	-0,032	0,096	0,209**	-0,027	-0,191**	-0,074	0,071	0,104	-0,156**	-0,245**
YönBağ	-0,123	-0,165**	-0,255**	-0,151*	-0,072	0,028	-0,120	-0,077	0,070	-0,106
DışOrt	-0,018	0,028	0,065	-0,032	0,098	0,068	-0,033	-0,092	0,021	0,366**
KurOrt	0,050	-0,122*	-0,082	0,013	-0,035	-0,020	-0,045	0,063	0,020	-0,399**
YönOrt	-0,060	0,164**	0,059	0,014	-0,053	-0,046	0,111*	0,002	-0,054	0,119*
DenKal	0,005	-0,142*	-0,161**	0,075	-0,152**	0,021	-0,085	0,100	-0,051	-0,238**
YabSer	-0,125*	-0,046	-0,044	-0,149**	-0,102	-0,067	-0,021	-0,031	0,058	-0,378**
Büyüklük	-0,174**	-0,069	0,057	-0,140*	-0,326**	-0,080	-0,053	0,036	-0,147**	-0,359**
Büyüme	0,148**	0,070	0,046	0,153**	0,064	0,230**	-0,041	-0,090	0,074	-0,135*
Kaldıraç	-0,409**	-0,051	-0,171**	-0,203**	-0,225**	-0,113*	0,016	-0,227**	0,142*	-0,255**

** Yüzde 1 Düzeyinde Anlamlı Korelasyon

* Yüzde 5 Düzeyinde Anlamlı Korelasyon

Tablo 3. Korelasyon Sonuçları 2/2

	YönBüy	YönBağ	DışOrt	KurOrt	YönOrt	DenKal	YabSer	Büyüklik	Büyüme	Kaldıraç
YönBüy	1									
YönBağ	-0,328**	1								
DışOrt	-0,078	0,198**	1							
KurOrt	0,046	-0,031	-0,785**	1						
YönOrt	0,015	-0,167**	0,106	-0,699**	1					
DenKal	0,160**	0,133*	-0,450**	0,449**	-0,207**	1				
YabSer	0,166**	-0,144*	-0,356**	0,321**	-0,100	,0323**	1			
Büyüklik	0,460**	0,324**	-0,157**	0,225**	-0,191**	0,406**	0,263**	1		
Büyüme	-0,035	0,003	-0,097	0,093	-0,039	0,065	-0,001	0,092	1	
Kaldıraç	0,261**	0,010	-0,058	0,061	-0,031	0,162**	0,224**	0,307**	0,018	1

** Yüzde 1 Düzeyinde Anlamlı Korelasyon

* Yüzde 5 Düzeyinde Anlamlı Korelasyon

Tablodaki sonuçlara göre koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarının göstergelerinden olan MTB ile FK ve YönBüy değişkenleri arasında pozitif korelasyon söz konusuysun YönBağ, DenKal ve Kaldıraç değişkenleri arasında negatif korelasyon söz konusudur.

Koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarının göstergelerinden olan FK ile Tahakkuk, Getiri, NA ve Büyüme değişkenleri arasında pozitif korelasyon saptanmışken D1 Kukla, YönBağ, Büyüklik ve YabSer ve Kaldıraç değişkenleri ile de negatif ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyon tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre FK değişkeninin tahakkuk tutarları, satışlardaki büyüme, getiri tutarları ve nakit akışı değerleri aynı yönde hareket ettiği söylenebilir. Diğer bir taraftan ise FK değişkeninin yönetimdeki bağımsız üye sayısı oranı; sermayedeki yabancı yatırımcı oranı ve kaldıraç oranı ile ters yönlü hareket ettiği saptanmıştır.

Koşullu ve koşulsuz muhafazakâr muhasebe modellerinde kullanılan tahakkuk değişkeni, dönem kârının ihtiyatlı bir şekilde düşük olarak gösterilmesi olarak belirtilebilir. Buna paralel olarak tahakkuk değişkeni ile Getiri ve DNA değişkenleri pozitif yönlü; D1, NA, YönBüy, DenKal, Büyüklik ve Kaldıraç değişkenleri ile negatif yönlü korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Tahakkukların nakit akışları, denetim kalitesi ve yönetim büyüklüğü ile ters yönlü korelasyona sahip olmasının beklenen bir durum olduğu söylenebilir.

Çalışmadaki modellerde kârlılık ilişkisini araştırmak için kullanılan ROA ve ROE değişkenleri açısından korelasyon sonuçlarına bakılacak olursa ROA değişkeni MTB, FK Tahakkuk, Getiri, NA değişkenleri ile pozitif; D1, DNA, YabSer, Büyüklik ve Kaldıraç değişkenleri ile negatif korelasyona sahiptir. ROE değişkeni ise MTB, FK, Tahakkuk, YönOrt değişkenleri ile pozitif; YönBağ, KurOrt ve DenKal değişkenleri ile negatif korelasyona sahiptir.

Kurumsal yönetimle ilgili değişkenler arasındaki korelasyon sonuçlarına göre YönKadın değişkeninin hemen hemen tüm değişkenlerle arasında ilişki olduğu, bunlardan YönOrt değişkeni ile pozitif korelasyona sahip olduğu, KurOrt değişkeni ile de en yüksek katsayılı negatif korelasyona sahip olduğu saptanmıştır. YönBüy değişkeninin ise YönBağ değişkeni ile negatif korelasyon nedeniyle ters yönlü bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Yani yönetim kurulu üye sayısındaki artış ile yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı oranı birbirine ters orandadır. YönBağ değişkeni ise DışOrt değişkeni ile pozitif korelasyona; YönOrt değişkeni ile negatif korelasyona sahiptir.

4.4. Çalışmanın Modelleri

Çalışmada kullanılan modeller öncelikle koşulsuz muhafazakâr muhasebe ve koşullu muhafazakâr muhasebe modelleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Koşulsuz muhafazakâr muhasebe modellerinde bağımlı değişken olarak Beaver ve Ryan (2000) çalışmasında kullanılan MTB oranı (Piyasa Değeri / Defter Değeri) ile birikimli tahakkukların (kâr-faaliyetten sağlanan nakit akışı) üç yıllık ortalaması kullanılmıştır. İki değişken için ayrı ayrı üçer model kurulmuştur. Modellerde Y_{it} değişkeni sırasıyla MTB değişkeni ve Tahakkuk değişkenidir. Çalışmada kurulan MTB ve Tahakkuk modelleri aşağıdaki gibidir:

1) Kârlılık oranlarıyla ilgili değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisini göstermek için kurulan model:

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 ROA_{it} + \beta_2 ROE_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

$i = 1, \dots, 35$ ve $t = 1, \dots, 9$

2) Kurumsal yönetim değişkenlerinin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisini göstermek için kurulan model:

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 YönOrt_{it} + \beta_2 YönKadın_{it} + \beta_3 YönBüy_{it} + \beta_4 YönBağ_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

$i = 1, \dots, 35$ ve $t = 1, \dots, 9$

3) Denetim ve nakit akışlarıyla ilgili değişkenlerle yönetsel ve finansal kontrol değişkenleri dâhil tüm değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisini göstermek için kurulan model:

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 ROA_{it} + \beta_2 ROE_{it} + \beta_3 NA_{it} + \beta_4 DışOrt_{it} + \beta_5 KurOrt_{it} + \beta_6 YönOrt_{it} + \beta_7 YönKadın_{it} + \beta_8 YönBüy_{it} + \beta_9 YönBağ_{it} + \beta_{10} DenKal_{it} + \beta_{11} YabSer_{it} + \beta_{12} Büyüklük_{it} + \beta_{13} Büyüme_{it} + \beta_{14} Kaldıraç_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

$i = 1, \dots, 35$ ve $t = 1, \dots, 9$

Koşullu muhafazakâr muhasebe modelleri getiri modelleri ve tahakkuk modellerinden oluşmaktadır. Getiri modelinde bağımlı değişken olarak FK değişkeni kullanılmıştır (modelde Y_{it} değişkeni). Basu (1997)'nin çalışmasından uyarlanarak oluşturulan getiri modeli aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned}
Y_{it} = & \alpha + \beta_1 D1_{it} + \beta_2 Getiri_{it} + \beta_3 Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 ROA_{it} * Getiri_{it} + \beta_6 ROA_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_7 ROE_{it} \\
& + \beta_8 ROE_{it} * Getiri_{it} + \beta_9 ROE_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{10} Y\ddot{on}Kadın_{it} + \beta_{11} Y\ddot{on}Kadın_{it} * Getiri_{it} + \beta_{12} Y\ddot{on}Kadın_{it} * Getiri_{it} \\
& * D1_{it} + \beta_{13} Y\ddot{on}B\ddot{u}y\ddot{u} + \beta_{14} Y\ddot{on}B\ddot{u}y\ddot{u} * Getiri_{it} + \beta_{15} Y\ddot{on}B\ddot{u}y\ddot{u} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{16} Y\ddot{on}Bağ_{it} + \beta_{17} Y\ddot{on}Bağ_{it} * Getiri_{it} + \\
& \beta_{18} Y\ddot{on}Bağ_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{19} DışOrt_{it} + \beta_{20} DışOrt_{it} * Getiri_{it} + \beta_{21} DışOrt_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{22} KurOrt_{it} + \\
& \beta_{23} KurOrt_{it} * Getiri_{it} + \beta_{24} KurOrt_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{25} Y\ddot{on}Ort_{it} + \beta_{26} Y\ddot{on}Ort_{it} * Getiri_{it} + \beta_{27} Y\ddot{on}Ort_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \\
& \beta_{28} DenKal_{it} + \beta_{29} DenKal_{it} * Getiri_{it} + \beta_{30} DenKal_{it} * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{31} YabSer_{it} + \beta_{32} YabSer_{it} * Getiri_{it} + \beta_{33} YabSer_{it} \\
& * Getiri_{it} * D1_{it} + \beta_{34} B\ddot{u}y\ddot{u}kl\ddot{u}k_{it} + \beta_{35} B\ddot{u}y\ddot{u}me_{it} + \beta_{36} Kaldıraç_{it} + \varepsilon_{it}
\end{aligned} \quad (4)$$

$i = 1, \dots, 35$ ve $t = 1, \dots, 9$

Getiri modellerinden ilkinde bağımsız değişkenler olarak Getiri, D1 kukla değişken ve Getiri*D1 etkileşim değişkeni kullanılmıştır. İkinci modelde ise bağımsız değişkenler olarak kontrol değişkenleri hariç tüm değişkenler ve etkileşim değişkenleri yer almıştır. Üçüncü model ise yukarıda verildiği şekilde kontrol değişkenleri de dâhil edilerek kurulmuştur.

Koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarını tahakkuklardan (modelde Y_{it} değişkeni) yola çıkarak ele alıp kârlılık ve kurumsal yönetim değişkenlerinin etkisinin araştırılması amacıyla Ball ve Shivakumar (2005) ile Ahmed ve Henry (2012)'nin çalışmalarından uyarlanarak kurulan model ise aşağıdaki şekildedir:

$$\begin{aligned}
Y_{it} = & \alpha + \beta_1 NA_{it} + \beta_2 DNA_{it} + \beta_3 NA_{it} * DNA_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 ROA_{it} * NA_{it} + \beta_6 ROA_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_7 ROE_{it} \\
& + \beta_8 ROE_{it} * NA_{it} + \beta_9 ROE_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_{10} Y\ddot{on}Kadın_{it} + \beta_{11} Y\ddot{on}Kadın_{it} * NA_{it} + \beta_{12} Y\ddot{on}Kadın_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \\
& \beta_{13} Y\ddot{on}B\ddot{u}y\ddot{u} + \beta_{14} Y\ddot{on}B\ddot{u}y\ddot{u} * NA_{it} + \beta_{15} Y\ddot{on}B\ddot{u}y\ddot{u} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_{16} Y\ddot{on}Bağ_{it} + \beta_{17} Y\ddot{on}Bağ_{it} * NA_{it} + \beta_{18} Y\ddot{on}Bağ_{it} * NA_{it} \\
& * DNA_{it} + \beta_{19} DışOrt_{it} + \beta_{20} DışOrt_{it} * NA_{it} + \beta_{21} DışOrt_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_{22} KurOrt_{it} + \beta_{23} KurOrt_{it} * NA_{it} \\
& + \beta_{24} KurOrt_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_{25} Y\ddot{on}Ort_{it} + \beta_{26} Y\ddot{on}Ort_{it} * NA_{it} + \beta_{27} Y\ddot{on}Ort_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_{28} DenKal_{it} \\
& + \beta_{29} DenKal_{it} * NA_{it} + \beta_{30} DenKal_{it} * NA_{it} * DNA_{it} + \beta_{31} YabSer_{it} + \beta_{32} YabSer_{it} * NA_{it} + \beta_{33} YabSer_{it} * NA_{it} \\
& * DNA_{it} + \beta_{34} B\ddot{u}y\ddot{u}kl\ddot{u}k_{it} + \beta_{35} B\ddot{u}y\ddot{u}me_{it} + \beta_{36} Kaldıraç_{it} + \varepsilon_{it}
\end{aligned} \quad (5)$$

$i = 1, \dots, 35$ ve $t = 1, \dots, 9$

Tahakkuk modellerinden ilkinde bağımsız değişkenler olarak NA, DNA kukla değişken ve NA*DNA etkileşim değişkeni kullanılmıştır. İkinci modelde ise bağımsız değişkenler olarak kontrol değişkenleri hariç tüm değişkenler ve etkileşim değişkenleri yer almıştır. Üçüncü model ise yukarıda verildiği şekilde kontrol değişkenleri de dâhil edilerek kurulmuştur.

4.5. Çalışmanın Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde kurulan model ve hipotezlere göre üretim işletmelerinde kurumsal yönetim ve kârlılığın muhafazakâr muhasebe uygulamalarına olan etkisi ele alınmıştır. Bu etki koşulsuz ve koşullu muhafazakâr muhasebe modellerinde ayrı ayrı araştırılmıştır. MTB ve Tahakkuk değişkenlerine göre ayrı ayrı kurulan koşulsuz muhafazakâr muhasebe modellerine göre bulgular Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Koşulsuz Muhafazakâr Muhasebe Modellerine Ait Sonuçlar

	Model 1 (MTB)	Model 2 (MTB)	Model 3 (MTB)	Model 4 (Tahakkuk)	Model 5 (Tahakkuk)	Model 6 (Tahakkuk)
ROA	15,65**	-	4,40**	0,428**	-	0,742***
ROE	-2,09	-	-3,39***	0,026**	-	0,040
NA	-	-	1,60	-	-	-0,436***
DışOrt	-	-	2560	-	-	-112,57
KurOrt	-	-	2561	-	-	-112,66
YönOrt	-	-4,14**	2561	-	-0,027	-112,58
YönKadın	-	-5,90***	-1,713	-	-0,316***	-0,397**
YönBüy	-	5,15	0,162	-	-0,405***	-0,269
YönBağ	-	-0,10	-0,322	-	-0,166	-0,239
DenKal	-	-	-0,142	-	-	-0,053
YabSer	-	-	-1,298***	-	-	0,014
Büyüklik	-	-	1,065**	-	-	0,020
Büyüme	-	-	0,865***	-	-	-0,012
Kaldıraç	-	-	-1,228	-	-	-0,131
Sabit	-	-1,53	-2565	-0,055**	0,436***	112,71
<i>Yıl Etkisi</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>
<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>Yok</i>	<i>Yok</i>	<i>Var</i>	<i>Yok</i>	<i>Yok</i>	<i>Var</i>
<i>Düzeltilmiş R²</i>	<i>0,10</i>	<i>0,05</i>	<i>0,54</i>	<i>0,05</i>	<i>0,06</i>	<i>0,21</i>
<i>F-İstatistik</i>	<i>7,92</i>	<i>2,89</i>	<i>17,35</i>	<i>12,38</i>	<i>26,69</i>	<i>4,00</i>
<i>Olasılık</i>	<i>0,019</i>	<i>0,023</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>

*** Yüzde 1 Düzeyinde Anlamlı İlişki

** Yüzde 5 Düzeyinde Anlamlı İlişki

* Yüzde 10 Düzeyinde Anlamlı İlişki

Model 1 (MTB)'de kârlılığın koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisine bakılmıştır. Aktif kârlılık yani ROA değişkeninin koşulsuz muhafazakâr muhasebe göstergesi olan MTB değişkeni üzerinde pozitif bir etkisi olduğu, Özkaynak kârlılığı yani ROE değişkeninin bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Model 2 (MTB)'de yönetsel değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisi araştırılmıştır. Bulgulara göre YönKadın ve YönOrt değişkenlerinin MTB değişkeni üzerinde negatif bir etkisi olduğu diğer yönetsel değişkenlerin bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Model 3 (MTB)'de ilk 2 modeldeki değişkenlere diğer değişkenler ile yönetsel ve finansal kontrol değişkenleri eklenerek bu değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisi araştırılmıştır. MTB değişkeni üzerinde ROA, Büyüklük ve Büyüme değişkenlerinin pozitif; ROE ve YabSer değişkenlerinin negatif etkisi olduğu saptanmıştır.

Koşulsuz muhafazakâr muhasebeyi üç yıllık ortalama tahakkuklar aracılığıyla inceleyen modellerle ilgili de çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Model 4 (Tahakkuk)'de ROA ve ROE değişkenlerinin Tahakkuk değişkenini pozitif olarak etkilediği, katsayılar açısından ROA değişkeninin etkisinin daha fazla olduğu saptanmıştır. Model 5 (Tahakkuk)'te yönetsel değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisine bakılmıştır. Bulgulara göre YönKadın ve YönBüy değişkenlerinin Tahakkuk değişkeni üzerinde negatif bir etkisi olduğu diğer yönetsel değişkenlerin bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Model 6 (Tahakkuk)'da Model 4 ve Model 5'teki değişkenlere diğer değişkenler ile yönetsel ve finansal kontrol değişkenleri dâhil edilerek söz konusu değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisi araştırılmıştır. Tahakkuk değişkeni üzerinde ROA değişkeninin pozitif; NA ve YönKadın değişkenlerinin negatif etkisi olduğu saptanmıştır.

FK ve Tahakkuk değişkenlerine göre iki farklı şekilde oluşturulan Koşullu Muhafazakâr Muhasebe modellerinin sonuçları Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir. Koşullu muhafazakâr muhasebe konusu aslında kazanç ya da kayıpların kazanç/getiri ilişkisi ekseninde incelenmesini ifade etmektedir. Örneğin bir işletmenin hisse senedi getirilerinin kazanç/kayıplara verdiği tepki asimimetrik ise ve kayıplara kazançlardan daha erken tepki veriyorsa bu durumda işletmenin koşullu muhafazakar muhasebe uyguladığı sonucuna ulaşılabilir (Temiz vd., 2019: 363). FK değişkeninin bağımlı değişken olduğu Basu (1997)'nin çalışmasına dayanan modellerden elde edilen bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Koşullu Muhafazakâr Muhasebe Modellerine Ait Sonuçlar (Getiri)

	Model 1	Model 2	Model 3
Getiri	-0,001	0,650	0,646
D1	-0,007	-0,007	-0,007
Getiri*D1	0,030	-0,172	-0,130
ROA	-	0,068	0,027
ROA*Getiri	-	2,232***	2,427***
ROA*Getiri*D1	-	0,515	0,484
ROE	-	-0,013	-0,007
ROE*Getiri	-	0,423***	0,401***
ROE*Getiri*D1	-	0,066	0,079
YönKadın	-	0,046	0,040
YönKadın*Getiri	-	-0,073	-0,079
YönKadın*Getiri*D1	-	0,223	0,238
YönBüy	-	0,024	0,001
YönBüy*Getiri	-	-0,047	-0,032
YönBüy*Getiri*D1	-	0,130	0,087
YönBağ	-	-0,035	-0,063
YönBağ*Getiri	-	0,052	0,055
YönBağ*Getiri*D1	-	0,019	0,090
DışOrt	-	-0,323	-0,217
DışOrt*Getiri	-	-0,601	-0,608

DışOrt*Getiri*D1	-	0,047	0,065
KurOrt	-	-0,269	-0,161
KurOrt*Getiri	-	-0,640	-0,645
KurOrt*Getiri*D1	-	-0,982***	-0,974***
YönOrt	-	-0,364	-0,278
YönOrt*Getiri	-	-0,578	-0,580
YönOrt*Getiri*D1	-	1,152***	1,302***
DenKal	-	0,003	0,001
DenKal*Getiri	-	0,009	0,005
DenKal*Getiri*D1	-	0,631***	0,634***
YabSer	-	-0,022***	-0,018***
YabSer*Getiri	-	0,011	0,009
YabSer*Getiri*D1	-	0,084	0,065
Büyüklik	-	-	0,006
Büyüme	-	-	-0,005
Kaldıraç	-	-	-0,018
Sabit	0,099**	0,339	0,209
<i>Yıl Etkisi</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>
<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>Yok</i>	<i>Yok</i>	<i>Var</i>
<i>Düzeltilmiş R²</i>	<i>0,20</i>	<i>0,82</i>	<i>0,83</i>
<i>F-İstatistik</i>	<i>6,28</i>	<i>837,48</i>	<i>1160,40</i>
<i>Olasılık</i>	<i>0,09</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>

*** Yüzde 1 Düzeyinde Anlamlı İlişki

** Yüzde 5 Düzeyinde Anlamlı İlişki

* Yüzde 10 Düzeyinde Anlamlı İlişki

Tablo 5'te üç farklı modele ait bulgular verilmiştir. Model 1'de FK değişkeni üzerinde Getiri, D1 ve etkileşim değişkeni olan Getiri*D1 değişkenlerinin etkisi araştırılmıştır. Bulgulara göre modeldeki tüm bağımsız değişkenlerin FK değişkeni üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Modelin yorumlanması açısından önemli olan Getiri*D1 etkileşim değişkenidir. Bu değişken kayıpların olduğu gözlemlerdeki getirileri ifade eder ve istatistiksel olarak anlamlı olursa çalışma kapsamında yer alan işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebe uyguladıkları yorumu yapılabilir. Model 1 açısından Getiri*D1 değişkeninin katsayısından yola çıkarak pozitif yönlü olduğu fakat istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Bu doğrultuda çalışmadaki işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebesi uygulamalarına başvurmadıkları söylenebilir.

Model 2'de finansal kontrol değişkenleri hariç tüm değişkenler ve bu değişkenlerin etkileşim değişkenleri vardır. FK değişkeni üzerinde, ROA*Getiri, ROE*Getiri, YönOrt*Getiri*D1 ve DenKal*Getiri*D1 değişkenlerinin pozitif; KurOrt*Getiri*D1 ve YabSer değişkenlerinin negatif etkisi olduğu saptanmıştır.

Finansal kontrol değişkenlerinin de eklenmesiyle oluşturulan Model 3'teki bulguların hepsi Model 2'deki bulgularla aynı olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda Model 3'ün Model 2'yi desteklediği söylen-
ebilir.

Çalışmada koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarını ele alan diğer modelde bağımlı değişken olarak Tahakkuk değişkenine yer verilmiştir. Tahakkuk modelleri de diğer modellere benzer şekilde üç ayrı model olarak kurulmuştur. Tablo 6'da modellerin bulguları gösterilmiştir.

Tablo 6. Koşullu Muhafazakâr Muhasebe Modellerine Ait Sonuçlar (Tahakkuk)

	Model 4	Model 5	Model 6
NA	-0,105	-34,173	-34,506
DNA	0,044	0,019	0,005
NA*DNA	-0,453	11,231	10,712
ROA	-	0,714***	0,649**
ROA*NA	-	-0,12	-0,028
ROA*NA*DNA	-	-5,373	-4,732
ROE	-	0,026	0,030
ROE*NA	-	0,051	-0,006
ROE*NA*DNA	-	0,098	0,546
YönKadın	-	-0,182	-0,185
YönKadın*NA	-	-1,757	-1,836
YönKadın*NA*DNA	-	-0,982	-1,183
YönBüy	-	-0,500	-0,525
YönBüy*NA	-	1,477	1,429
YönBüy*NA*DNA	-	0,483	-1,198
YönBağ	-	-0,555	-0,555
YönBağ*NA	-	3,302	3,318
YönBağ*NA*DNA	-	-17,597	-15,227
DışOrt	-	-147,87	-176,12
DışOrt*NA	-	31,863	32,210
DışOrt*NA*DNA	-	-7,574	-6,117
KurOrt	-	-148,05	-176,2883
KurOrt*NA	-	32,344	32,767
KurOrt*NA*DNA	-	-7,353	-6,054
YönOrt	-	-147,838	-176,06
YönOrt*NA	-	31,848	32,186
YönOrt*NA*DNA	-	0	0
DenKal	-	0,005	0,007
DenKal*NA	-	-0,371	-0,402
DenKal*NA*DNA	-	1,488	1,249

YabSer	-	0,012	0,028
YabSer*NA	-	-0,055	-0,124
YabSer*NA*DNA	-	1,133	1,125
Büyüklik	-	-	0,027
Büyüme	-	-	-0,005
Kaldıraç	-	-	-0,145
Sabit	-0,011	148,416	176,43
<i>Yıl Etkisi</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>	<i>Evet</i>
<i>Kontrol Değişkeni</i>	<i>Yok</i>	<i>Yok</i>	<i>Var</i>
<i>Düzeltilmiş R²</i>	<i>0,082</i>	<i>0,271</i>	<i>0,279</i>
<i>F-İstatistik</i>	<i>9,38</i>	<i>2,14</i>	<i>2,00</i>
<i>Olasılık</i>	<i>0,02</i>	<i>0,00</i>	<i>0,00</i>

*** Yüzde 1 Düzeyinde Anlamlı İlişki

** Yüzde 5 Düzeyinde Anlamlı İlişki

* Yüzde 10 Düzeyinde Anlamlı İlişki

Tablo 6'daki bulgulara göre tüm modellerde tahakkuklar ile nakit akışları (NA değişkeni) arasında beklenen ters yönlü ilişki vardır ancak aralarındaki ilişki tüm düzeylerde istatistiksel olarak anlamsızdır. Koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarının araştırıldığı ilk modellere benzer şekilde koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarının araştırıldığı tahakkuk modellerinde de öncelikle NA, DNA ve NA*DNA değişkenleri (Model 4), ardından finansal kontrol değişkenleri hariç tüm değişkenler (Model 5) ve Model 6'da ise tüm değişkenler yer almıştır. Yapılan testlere göre Model 4'de Tahakkuk değişkenini etkileyen herhangi bir değişken yoktur. Model 5 ve Model 6'da ise sadece ROA değişkeninin Tahakkuk değişkeni üzerinde pozitif bir etkisi saptanmıştır.

5. SONUÇ

Muhasebenin temel ilkelerinden olan ihtiyatlılık ilkesinden yola çıkarak günümüzde muhafazakâr muhasebe uygulamaları olarak adlandırılan kavram ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada muhafazakâr muhasebe uygulamalarını etkisi olabilecek değişkenler, kurumsal yönetim ve kârlılık temelinde araştırılmıştır. Muhafazakâr muhasebe uygulamaları da koşulsuz ve koşullu olmak üzere iki kategoride incelenmiştir.

Koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamaları çalışmamızda MTB modeli ve tahakkuk modeli olarak iki modelde ele alınmıştır. MTB modeli, Piyasa Değeri/Defter Değeri hesaplaması üzerinden yorumlanmaktadır. MTB değişkeninin yüksek olması, işletmeler açısından koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarının yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışmamızda üç adet MTB modeli üzerinden kurumsal yönetim ve kârlılığın muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisi araştırılmıştır. Aktif kârlılık yani ROA değişkeninin Model 1(MTB) ve Model 3 (MTB)'de koşulsuz muhafazakâr muhasebe göstergesi olan MTB değişkeni üzerinde pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Aktif kârlılık arttıkça MTB değişkeni artmaktadır. Yüksek MTB değeri de koşulsuz muhafazakâr uygulamalarının fazla old-

uğunu göstermektedir. Model 2 (MTB)'de yönetsel değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisi araştırılmış ve bulgulara göre YönKadın ve YönOrt değişkenlerinin MTB değişkeni üzerinde negatif bir etkisi olduğu saptanmıştır. Buna göre yönetim kurulundaki kadın üye sayısı oranı ve yönetim kurulu üyelerinin sermayedeki payı arttıkça MTB değişkeninin değeri düşmekte ve muhafazakâr muhasebe uygulamaları azalmaktadır. Model 3 (MTB)'de MTB değişkeni üzerinde Büyüklük ve Büyüme değişkenlerinin pozitif; ROE ve YabSer değişkenlerinin negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir. Buna göre işletmelerin toplam varlıkları ve satışlarında büyüme arttıkça daha fazla muhafazakâr muhasebe uygulamaları yaparken; özkaynak kârlılığı ve sermayedeki yabancı yatırımcı payı arttıkça daha az muhafazakâr muhasebe uygulamalarına gidilmektedir.

Koşulsuz muhafazakâr muhasebeyi üç yıllık ortalama tahakkuklar aracılığıyla inceleyen modellerde Model 4 (Tahakkuk)'de ROA ve ROE değişkenlerinin Tahakkuk değişkenini pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Tahakkuk değişkeni, dönem kârının ihtiyatlı bir şekilde düşük olarak gösterilmesidir ve bu değişkenin değeri düştükçe muhafazakâr muhasebe uygulamalarının arttığı söylenebilir. Buna göre aktif kârlılık ve özkaynak kârlılığı arttıkça tahakkuk değişkeninin de arttığı ve işletmelerin muhafazakâr muhasebe uygulamalarını daha az yaptığı söylenebilir. Model 5 (Tahakkuk)'te yönetsel değişkenlerin koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisine bakılmış ve YönKadın ve YönBüyü değişkenlerinin Tahakkuk değişkeni üzerinde negatif bir etkisi olduğu saptanmıştır. Buna göre yönetim kurulundaki kadın üye sayısı oranı ve yönetim kurulundaki üye sayısının arttıkça tahakkuk değişkeninin değerinin azaldığı ve buna paralel olarak çalışma kapsamındaki üretim işletmelerinin daha fazla muhafazakâr muhasebe uygulamalarına başvurduğu yorumu yapılabilir. Model 6 (Tahakkuk)'daki sonuçlara göre ise Tahakkuk değişkeni üzerinde ROA değişkeninin pozitif; NA ve YönKadın değişkenlerinin negatif etkisi olduğu saptanmıştır. ROA ve YönKadın değişkenleri açısından Model 4 ve Model 5'i destekleyici sonuçlar tespit edilmiştir. NA değişkeninin tahakkuk değişkenini azaltıcı etkiye sahip olmasının nakit akışları ve tahakkuk arasındaki doğal negatif ilişkinin bir yansıması olduğu söylenebilir.

Koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamaları çalışmamızda getiri modeli ve tahakkuk modeli olarak iki modelde ele alınmıştır. Getiri modelinde FK değişkeni bağımlı değişken olarak yer almaktadır. Kurumsal yönetim ve kârlılıkla ilgili değişkenlerin FK değişkeni üzerindeki etkisi üzerinden çalışma kapsamındaki işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebesi uygulamaları yapıp yapmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Model 1'de FK değişkeni üzerinde etkisi olan herhangi bir değişken saptanmamıştır. Etkileşim değişken olan Getiri*D1 değişkeni modelin yorumlanması açısından önemlidir. Bu değişkenin de katsayısının pozitif yönlü olduğu fakat istatistiksel olarak anlamlı olmadığı için çalışma kapsamındaki işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebesi uygulamalarına başvurmadıkları yorumu yapılabilir. Çalışmadaki bulgulara göre getiri modellerindeki Model 2 ve Model 3 birbirini destekler niteliktedir. Bu modellerde FK değişkeni üzerinde, ROA*Getiri, ROE*Getiri, YönOrt*Getiri*D1 ve DenKal*Getiri*D1 değişkenlerinin pozitif; KurOrt*Getiri*D1 ve YabSer değişkenlerinin negatif etkisi olduğu belirlenmiştir. Getiri modelinin yorumlanmasında bir işletmenin hisse senedi getirilerinin kazanç/kayıplara verdiği tepki asimetrik olup kayıplara kazançlardan daha erken tepki veriyorsa ilgili işletmenin koşullu muhafazakâr muhasebe uyguladığı söylenebilmektedir. Etkileşim değişkenlerinin kat sayılarının pozitif oluğunda hisse senedi getirilerindeki kazanç/kayıplara verilen asimetrik tepkinin arttığı, yani kayıplara tepki verme hızının yükselmesi münasebetiyle işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebesi uygulamalarına başvurduğu yorumu yapılabilir. Etkileşim değişkenlerinin kat sayılarının

negatif olduğunda ise hisse senedi getirilerindeki kazanç/kayıplara verilen asimetrik tepkinin azaldığı, yani kazançlara tepki verme hızının yükselmesi nedeniyle işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebesi uygulamaları yapmadığı belirtilebilir. Çalışmamızda getiri modelleri olan Model 2 ve Model 3'tem elde edilen bulgulara göre aktif kârlılığı, özkaynak kârlılığı, yönetim kurulu üyelerinin toplam sermayedeki payı ve denetim kalitesi arttıkça çalışma kapsamındaki işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarına gittikleri, kurumsal yatırımcıların toplam sermaye payı arttıkça ise koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarına başvurmadıkları yorumu yapılabilir. Ayrıca işletmelerde yabancı ortak olma durumunun arttıkça koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarının azaldığı da söylenebilir.

Koşullu muhafazakâr muhasebenin araştırıldığı tahakkuk modellerinde ise sadece Model 5 ve Model 6'da ROA değişkeninin Tahakkuk değişkeni üzerinde pozitif bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Buna göre aktif kârlılık arttıkça tahakkuk değişkeninin de arttığı ve işletmelerin koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarına daha az başvurduğu yorumu yapılabilir.

Üretim işletmelerinde kurumsal yönetim ve kârlılığın muhafazakâr muhasebe uygulamalarına etkisinin araştırıldığı bu çalışmada tespit edilen bulgulara göre koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamaları açısından kurumsal yönetimin ve kârlılığın etkisi daha barizdir. Koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamaları çerçevesinde kârlılığın etkisi kurumsal yönetime göre biraz daha ön plandadır. Ahmed ve Duellman (2007) ile Beekes vd. (2004)'nin yaptıkları çalışmalarda gelişmiş ülkeler ölçeğinde yönetim kurulu yapısı ile muhafazakâr muhasebe uygulamaları arasında ileri derecede ilişki tespit edilmiştir. Çalışmamızda saptanan koşulsuz muhafazakâr muhasebe uygulamalarının bazı kurumsal yönetim değişkenlerinden etkilendiği sonucunun Ahmed ve Duellman (2007) ile Beekes vd. (2004)'nin ulaştığı sonuçlara paralel olduğu söylenebilir. Çalışmamızdaki Tahakkuk modellerinde kârlılığın arttıkça koşulsuz ve koşullu muhafazakâr muhasebe uygulamalarının genel olarak azaldığı sonucunun Azarifar ve Ayanoğlu (2020)'nin yaptıkları çalışmadaki kârdan türetilen kazanç kalitesi ile koşulsuz ve koşullu muhafazakâr muhasebe arasında saptanan negatif ilişki sonucuyla uyumlu olduğu belirtilebilir. Muhafazakâr muhasebe uygulamalarını etkileme ihtimali olan farklı değişkenler eklenerek, çalışmamız ile benzer veya farklı sektörler açısından da yapılacak olan araştırmalarla konu hakkındaki literatüre katkı sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, A. S., Billings, B. K., Morton, R. M. ve Stanford-Harris, M. (2002). The role of accounting conservatism in mitigating bondholder-shareholder conflicts over dividend policy and in reducing debt costs. *The Accounting Review*, 77(4), 867-890. <https://doi.org/10.2308/accr.2002.77.4.867>
- Ahmed, A. ve Duellman, S., (2007). Accounting conservatism and board of director characteristics: an empirical analysis. *Journal of Accounting and Economics*, 43 (2-3), 411-437. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2007.01.005>
- Ahmed, K. ve Henry, D. (2012). Accounting conservatism and voluntary corporate governance mechanisms by Australian firms. *Accounting & Finance*, 52(3), 631-662. <https://doi.org/10.1111/j.1467-629X.2011.00410.x>
- Azarifar, D. ve Ayanoğlu, Y. (2020). Koşullu ve koşulsuz muhafazakârlığın kazanç kalitesi üzerine etkisi: bist 100’de bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*. 61, 37-54. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mbbakis/issue/56331/726342>
- Ball, R. ve Shivakumar, L. (2005). Earnings quality in UK private firms: comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 83-128. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2004.04.001>
- Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), 3-37. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(97\)00014-1](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(97)00014-1)
- Basu, S. (2005). Discussion of conditional and unconditional conservatism: concepts and modelling, *Review of Accounting Studies*, 10 (2-3), 311-321. <https://doi.org/10.1007/s11142-005-1533-5>
- Beaver, W. H. ve Ryan, S. G. (2000). Biases and lags in book value and their effects on the ability of the book-to-market ratio to predict book return on equity. *Journal of Accounting Research*, 38(1), 127-148. <https://doi.org/10.2307/2672925>
- Beaver, W. H., ve Ryan, S. G. (2005). Conditional and unconditional conservatism: concepts and modeling. *Review of Accounting Studies*, 10(2-3), 269-309. <https://doi.org/10.1007/s11142-005-1532-6>
- Beekes, W., Pope, P. ve Young, S. (2004). The link between earnings timeliness, earnings conservatism and board composition: evidence from the UK. *Corporate Governance: An International Review*, 12(1), 47-59. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8683.2004.00342.x>
- Bekçi, İ. ve Gör, Y. (2016). Kurumsal yönetim uygulamalarının denetim kalitesine etkisi üzerine bir araştırma, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 165-194. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/25889/272749>
- Bilici, M. F. (2019). Muhafazakâr muhasebe uygulamalarının ve kurumsal yönetim uygulamalarının bankalar ve özel finans kurumları sektöründe karlılık ile ilişkisi üzerine bir uygulama, *Bankacılık Ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)*, 6(2), 1-9. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jobaf/issue/46336/447259>
- Bliss, J. H. (1924). *Management through accounts*. New York: Ronald Press Company.
- Bushman, R., Chen, Q., Engel, E. ve Smith, A. (2004). Financial accounting information, organizational complexity and corporate governance systems, *Journal of Accounting and Economics*, 37, 167-201. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2003.09.005>
- Caskey, J. ve Laux, V. (2017). Corporate governance, accounting conservatism, and manipulation, *Management Science*, 63(2), 424-437. 10.1287/mnsc.2015.2341
- Cullinan, C. P., Wang, F., Wang, P. ve Zhang, J. (2012). Ownership structure and accounting conservatism in China, *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 21(1), 1-16. 10.1016/j.intaccaudtax.2012.01.001

- Çopur Vardar, G. (2018). Uluslararası muhasebe/finansal raporlama standartlarının koşullu ve koşulsuz ihtiyatlılık uygulamaları açısından değerlendirilmesi: finansal tabloların ihtiyatlılığı üzerindeki etkisine ilişkin bir literatür araştırması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (Özel Sayı), 150-172. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mbdd/issue/42789/517093>
- Fama, E.F. (1980). Agency problems and the theory of the firm, *Journal of Political Economy*, 88(2), 288-307. <http://dx.doi.org/10.1086/260866>
- Fama, E.F. ve Jensen, M.C. (1983). Separation of ownership and control, *The Journal of Law and Economics*, 2(26), 301-325. <http://dx.doi.org/10.1086/467037>
- Feltham, G. ve Ohlson, J. (1995). Valuation and clean surplus accounting for operating and financial activities, *Contemporary Accounting Research*, 11(2), 689-731. <https://doi.org/10.1111/j.1911-3846.1995.tb00462.x>
- Gör, Y. ve Tekin, B. (2018). Muhafazakâr muhasebe uygulamalarının kurumsallaşmış şirketlerdeki etkisi üzerine bir araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi* 10(2), 13-26. <https://isarder.org/index.php/isarder/article/view/557/554>
- Gujarati, D. N. (2009). *Basic econometrics*. New Delhi: Tata McGraw-Hill Education.
- Gülhan, O. ve Karaarslan, S. (2020). Türkiye’de kurumsal yönetim uyum derecelendirmesi ve ihtiyatlı muhasebe ilişkisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 13(1), 93-113. <https://doi.org/10.29067/muvu.619198>
- Koçel, T. (2003). *İşletme yöneticiliği*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Küçüksözen, C. ve Küçükkocaoğlu, G. (2005). Kurumsal şirket yönetiminde finansal tabloların rolü, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 16, 1-25. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1869590>
- La Porta, R., De Silanes, F. L., Shleifer, A. ve Vishny, R. (1998). Law and finance, *Journal of Political Economy*, 106(6), 1113-1155. <https://doi.org/10.1086/250042>
- LaFond, R. (2005). The influence of ownership structure on earnings conservatism and the informativeness of stock prices: an international comparison, Working Paper, Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
- LaFond, R. ve Watts, R. (2008). The information role of conservatism, *The Accounting Review*, 83(2), 447-478. <http://www.jstor.org/stable/30245364>.
- Lara, J.M.G., Osmá, B.G. ve Penalva, F. (2007). Board of directors’ characteristics and conditional accounting conservatism: Spanish evidence, *European Accounting Review*, 16(4), 727-755. <https://doi.org/10.1080/09638180701706922>
- Lara, J.M.G., Osmá, B.G. ve Penalva, F. (2009b). The economic determinants of conditional conservatism, *Journal of Business Finance & Accounting*, 36(3-4), 336-372. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5957.2008.02122.x>
- Lara, J.M.G., Osmá, B.G. ve Penalva, F. (2009a). Accounting Conservatism and Corporate Governance, *Review of Accounting Studies*, 14(1), 161-201. <https://doi.org/10.1007/s11142-007-9060-1>
- Lara, J.M.G., Osmá, B.G. ve Penalva, F. (2016). Accounting conservatism and firm investment efficiency, *Journal of Accounting and Economics*, 61, 221-238. <https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2015.07.003>
- Lazereva, O., Rachinsky, A. ve Stepanov, S. (2007). A survey of corporate governance in Russia, *Centre for Economic and Financial Research at New Economic School*, 103, 1-45. 10.2139/ssrn.997965

- Mohammed, N. F., Ahmed, K., ve Ji, XD. (2017). Accounting conservatism, corporate governance and political connections, *Asian Review of Accounting*, 25(2), 288-318. 10.1108/ARA-04-2016-0041
- Özcan, A. (2021). Accounting conservatism and corporate governance: firm-level evidence from Turkey. Ed. Elisabete S. Vieira, E.S., Madaleno, M. ve Azevedo, G. *Comparative Research on Earnings Management, Corporate Governance, and Economic Value* içinde (ss. 284-295). Hershey, PA : Business Science Reference, an imprint of IGI Global. 10.4018/978-1-7998-7596-3
- Özkan, S., Karaibrahimoğlu, Y. ve Acar, E.E. (2013). Accounting conservatism in the post-ifs period: do provisions matter?, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, 2013, 28(324), 109-130. 10.3848/iif.2013.324.3483
- Sterling, R.R. (1970). *The theory of the measurement of enterprise income*. Lawrence: University of Kansas Press.
- Sun, J. ve Liu, G. (2011). The effect of analyst coverage on accounting conservatism, *Managerial Finance*, 37(1), 5-20. <https://doi.org/10.1108/03074351111092111>
- Tekin, B. ve Gör, Y. (2018). Şirketlerde kar payı dağıtım kararı ile muhasebede muhafazakârlık kavramı arasındaki ilişkinin analizi: BİST100 örneği, *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 47-58. <https://dergi-park.org.tr/tr/pub/uysad/issue/37764/436049>
- Temiz, H., Acar, M. ve Dalkılıç, E. (2019). Muhafazakâr muhasebe ve yönetim kurulu yapısı ilişkisinin incelenmesi, *Mehmet Akif Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6 (2), 351-369. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.527581>
- Wang, Z., Horgataigh, C. O. ve Von Zijl, T. (2009). A signaling theory of accounting conservatism, *SSRN Electronic Journal*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1415305>, Erişim Tarihi: 20.02.2021.
- Watts, R.L. (2003). Conservatism in accounting part i: explanations and implications, *Accounting Horizons*, 17 (3), 207-222. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.414522>
- Wolk, H.I., Dodd, J. ve Rozycki, J., (2013). *Theory accounting, conceptual issues in political and economic environment*. United States of America: Sega Publication.

